

**Participaziun dal chantun
Grischun a la cunvegna
interchantunala davart
instituziuns socialas (CIIS)**

Rapport explicativ

dals 22 da schaner 2008

Cuntegn

I. Introducziun	1
II. Situaziun da partenza.....	1
III. Cunvegna interchantunala davart instituziuns socialas (CIIS)	3
IV. Stadi da la procedura da participaziun	5
V. Cumpetenzza per la participaziun dal Grischun a la CIIS	6
VI. Giudicament da la basa legala existenta areguard ina participaziun a la CIIS.....	7
VII. Consequenzas finanzialas e persunalas	13
VIII. Consideraziuns.....	21
IX. Propostas	24

Participaziun dal chantun Grischun a la cunvegna interchantunala davart instituziuns socialas (CIIS)

I. Introducziun

Il chantun n'è sco unic chantun da la Svizra enfin ussa betg sa participà a la cunvegna interchantunala davart instituziuns socialas (CIIS). Sa basond sin l'art. 32 al. 2 en cumbinaziun cun l'art. 45 al. 2 da la constituziun chantunala (DG 110.100) èsi chausa dal cussegl grond da decider davart ina participaziun.

Quest rapport qua preschenta detagliadamain ils fatgs en connex cun la CIIS. La regenza avra ina procedura da consultaziun davart il rapport. Igl è planisà ch'il cussegl grond prenda ses conclus en chausa en la sessiun d'october 2008.

II. Situaziun da partenza

Chasas d'uffants e chasas da giuvenils sco er instituziuns per personas cun impediments u cun problems da dependenzas èn repartids – areguard il dumber ed areguard la spezialisaziun – en moda fitg differenta sin ils chantuns. Savens pretendan las premissas personalas e socialas sco er las premissas da la sanadad da las personas pertutgadas ch'ellas vegnian collocadas en ina chasa da dimora u en ina instituziun che sa chatta ordaifer il chantun. Per pudair sclerir las dumondas davart la finanziaziun che resultan da quai, ha la gronda part dals chantuns fatg l'onni 1984 la *cunvegna interchantunala davart l'indemnisaziun a deficits da gestiun e davart la collavuraziun da chasas d'uffants e da chasas da giuvenils sco er d'instituziuns per personas cun impediments (CIIC) dals 2 da favrer 1984*. Questa cunvegna ha obligà ils chantuns participants d'indemnisar in a l'auter las parts dals deficits da gestiun da chasas d'uffants e da chasas da giuvenils sco er d'instituziuns d'integraziun, da lavuratori e da chasas da dimora per personas cun impediments che vegnan chaschunadas cun plazzar questas personas ordaifer l'agen chantun. Pervia da la dumonda plitgusch minima per talas plazzas en instituziuns extrachantunalas e pervia da la situaziun periferica n'existiva da quellas uras nagina necessitad per il chantun Grischun da sa participar a questa cunvegna. En il sector da la scolaziun speziala è il chantun Grischun sa participà l'onni 1983 a la cunvegna parziala davart las scolas spezialas da la conferenza da las directuras e dals directurs chantunals da

l'educaziun publica da la Svizra da l'ost (CDEP-ost) ch'è vegnida deliberada da la CDEP-ost l'onn 1983. Questa cunvegna regla dapi lura la finanziaziun dal sector da la scolaziun speziala tranter ils chantuns Turgitg, Glaruna, Schaffusa, Appenzell dador, Appenzell dadens, Son Gagl, Grischun e Turgovia.

La CIIC è vegnida applitgada en moda differenta dals singuls chantuns. I n'èn betg vegnidas applitgadas las medemas tariffas per calcular las parts da las subvenziuns d'ina vart e da la contribuziun da las personas che han in'obligaziun da mantegniment da l'autra vart. Sco consequenza dal svilup dinamic en il sector da las chasas da dimora sco er da la mobilitad creschenta da la clientella ils onns 90 è sa mussads ultra da quai differents puncts debels da questa cunvegna. In problem spezial per indemnizar las parts dal deficit da gestiun era la lunga durada da la procedura, fin ch'il rendaquint da l'uffizi federal d'assicuranzas socialas (UFAS) era avant maun.

Quella importava savens pli che dus onns. Quai ha retardà la calculaziun dal deficit e la facturaziun tranter ils chantuns da staziunament, tranter las instituziuns e tranter ils chantuns da domicil da las personas pertutgadas. Las pretensiuns d'applitgar novs princips da l'economia da manaschi e novs systems da scuntrada, da registrar e da megliar la qualitat en moda sistematica sco er da planisar pli savens e da collavurar en moda reglada e lianta tranter ils chantuns han la finala manà a la revisiun totala da la cunvegna da chasas da dimora.

La nova *cunvegna interchantunala davart instituziuns socialas (CIIS)* è la cunvegna successura da la CIIC. Ella è il resultat da lungas tractativas che tegnan quint tant da la situaziun da las chasas da dimora en Svizra sco er da las particularitads da las purschidas e da las structures da las chasas da dimora da mintga chantun. Ella è in instrument central da la collavuraziun tranter ils chantuns. La CIIS cumpiglia instituziuns socialas en quatter secturs parzials (A, B, C e D).

Pervia da la nova concepziun da la gulivaziun da finanzas e da la repartiziun da las incumbensas tranter la confederaziun ed ils chantuns (NGF) ch'è entrada en vigur il 1. da schaner 2008 ha la CIIS ina impurtanza speziala. Cunquai che las contribuziuns da la AI èn crudadas davent, èn ils chantuns ussa exclusivamain responsabels per indemnizar in a l'auter las prestaziuns. Quai pertutga spezialmain ils secturs A, B e D. L'indemnisaziun sto vegnir fatga tenor directivas unitaras.

Sch'ils chantuns da la Svizra da l'ost sa participeschan als secturs A e D da la CIIS, po – or da la vista dal chantun Grischun – la cunvegna parziala davart las scolas spezialas da la Svizra da l'ost vegnir abolida, perquai che tuttas duas cunvegnas reglan ils medems secturs spezials. Or dal puntg da vista actual èsi mo ina dumonda dal temp, fin ch'ella vegn abolida.

III. Cunvegna interchantunala davart instituziuns socialas (CIIS)

La CIIS ha l'intenziun "da pussibilitar la recepziun senza difficultads da personas cun basegns spezialas da tgira e da promoziun en instituziuns adattadas ordaifer lur chantun da domicil" (art. 1 CIIS). Ella regla la relaziun da pajament tranter il *chantun*, en il qual l'instituziun sa chatta, e tranter il *chantun da domicil da quella persuna ch'è collocada en questa instituziun extrachantunala*.

Secturs

La CIIS cumpiglia instituziuns socialas en ils suandants quatter secturs:

- sectur A chasas d'uffants e chasas da giuvenils senza scolas spezialas externas e senza instituziuns che porschan terapias cunter dependenzas sco er reabilitaziuns da dependenzas;
- sectur B instituziuns per l'integraziun professiunala e sociala da personas creschidas cun impediments; questas instituziuns na porschan betg mesiras per l'integraziun professiunala;
- sectur C purschidas staziunaras da terapia e da reabilitaziun en il sectur da las dependenzas;
- sectur D instituziuns per la scolaziun speziala externa.

Subordinaziun da las instituziuns

Instituziuns pon vegnir suttamessas a la cunvegna, sch'ellas adempleschan las pretensiuns che vegnan prescrittas da la suprastanza da la conferenza da la cunvegna. La conferenza da la cunvegna sa cumpona da commembras e da commembers da la conferenza da las directuras e dals directurs chantunals dals affars socials (CDAS) dals chantuns che sa participeschan a la CIIS. La dumonda da suttametter ina instituziun a la cunvegna vegn fatga dal chantun, en il qual l'instituziun respectiva sa chatta.

Indemnisaziun da las prestaziuns

Tras la participaziun a la CIIS garantisce il *chantun da domicil* da la persuna ch'è vegnida collocada, a l'*instituziun dal chantun purtader* che las prestaziuns per la perioda garantida vegnian indemnisadas a favur da la persuna respectiva, e quai cun ina garanzia da surpigliar ils custs. L'indemnisaziun da las prestaziuns vegn calculada sin basa da las expensas nettas imputablas minus las contribuziuns federalas da construcziun e da gestiun. L'import che resta vegn mess a quint a la persuna, e quai per unitad da calculaziun (art. 20 al. 1 CIIS). En

quest connex vegn l'indemnisaziun da las prestaziuns repartida en ina *contribuziun da las persunas che han in'obligaziun da mantegniment* ed en la *part da subvenziun restanta dal chantun da domicil*. La suprastanza da la conferenza da la cunvegna relascha directivas, per che l'indemnisaziun da las prestaziuns vegnia fatga sin basa da metodos da calculaziun unitaras.

La *contribuziun per di da las persunas che han in'obligaziun da mantegniment* per ils secturs A e D ha in caracter recumandativ e correspunda a la media dals custs per di d'ina persuna che viva en relaziuns simplas. Tenor las explicaziuns tar la CIIS duai ella importar tranter 25 e 30 francs. Sche la persuna che ha in'obligaziun da mantegniment dovra sustegn, vegn la contribuziun surpigliada da l'agid social. La tariffa bassa per la persuna che ha in'obligaziun da mantegniment duai, tenor il commentari tar la CIIS (p. 12), garantir che – en corrispondenza cun l'idea da la CIIS – ils chantuns indemniseschian in a l'auter quellas contribuziuns che han in caracter da subvenziun e betg in caracter d'agid. Per la participaziun als custs da *persunas creschidas cun impediments* (sectur B) prevesa la CIIS en l'art. 28 ina regulaziun divergenta. Sco participaziun als custs ston questas persunas pagar ina part adequata dals custs or da lur entradas (renta, prestaziuns supplementaras, indemnisaziun a persunas dependentas d'agid) ed or da lur facultad. La participaziun als custs vegn calculada tenor las reglas che valan en il chantun da domicil. Sch'ina persuna maiorena che ha in impediment prenda posteriuramain ses domicil en il lieu, en il qual l'instituziun sa chatta, n'abolescha quai betg l'obligaziun da l'ultim chantun da domicil da pagar l'indemnisaziun. Cun quai vul la CIIS porscher als chantuns che han ina tala instituziun ina protecziun cunter expensas memia grondas.

Per indemnisar las prestaziuns e per garantir la surpigliada dals custs en il sector C vegn la suprastanza da la conferenza da la cunvegna autorisada – sa basond sin l'art. 30 – da relaschar directivas spezialas.

La CIIS regla mo la relaziun externa tranter ils chantuns. Co ch'il chantun s'organisescha a l'intern, è sia chaussa.

Pretensiuns da qualidad

Ils chantuns purtaders garanteschian che las instituziuns ch'èn suttamessas a la cunvegna vegnian manadas en moda irreproschabla, tant terapeutica e pedagogica sco er economicamain. Per quai ha la suprastanza da la conferenza da la cunvegna relaschè ils 7 da december 2007 directivas generalas che concernan las pretensiuns da qualidad.

IV. Stadi da la procedura da participaziun

Cun la brev dals 3 da schaner 2003 a las regenzas chantunals ha la suprastanza da la conferenza da las directuras e dals directurs chantunals dals affars socials (CDAS) avert la procedura da participaziun dals chantuns per la CIIS.

Per pudair metter en vigur la cunvegna ston – tenor l'art. 39 al. 1 CIIS – sa participar en trais regiuns almain mintgamai dus chantuns ad almain dus secturs. A chaschun da sia sesida dals 28 da schaner 2005 ha la suprastanza da la CDAS constatà che las premissas tenor l'art. 39 CIIS per metter en vigur la CIIS sajan ademplidas. Pervia da quai ha la suprastanza da la conferenza da la cunvegna concludì ils 22 da settember 2005 da metter en vigur la CIIS per il 1. da schaner 2006.

Ils suandants chantuns han declerà da sa participar a singuls u a tut ils secturs parzials (funtauna: pagina d'internet da la CDAS, www.ivse.ch):

chantun	participaziun al sectur			
AG	A	B		D
AI	A	B		
AR	A	B	C	D
BE	A	B	C	D
BL	A	B		D
BS	A	B		D
FR	A	B	C	D
GE	A	B	C	D
GL	A	B		D
JU	A	B	C	D
LU	A	B	C	D
NE	A	B	C	D
NW	A	B		D
OW	A	B		D
SG	A	B		
SH		B	C	
SO	A	B	C	D
SZ	A	B	C	D
TG	A	B		D
TI	A	B	C	D
UR	A	B		D
VD	A	B	C	D

VS	A	B	C	D
ZG	A	B	C	D
ZH	A	B	C	D
FL		B		

La CIIS è organisada en quatter conferenzas regionalas:

- *regiun da la Svizra dal nordvest* cun ils chantuns Argovia, Basilea-Champagna, Basilea-Citad, Berna e Soloturn;
- *regiun da la Svizra centrala* cun ils chantuns Lucerna, Sursilvania, Sutsilvania, Sviz, Uri e Zug;
- *regiun da la Svizra da l'ost* cun ils chantuns Appenzell dadens, Appenzell dador, Glaruna, Grischun, Son Gagl, Schaffusa, Turgovia, Turitg e cun il principadi da Liechtenstein;
- *regiun da la Svizra dal vest e Tessin* cun ils chantuns Friburg, Genevra, Giura, Neuchâtel, Tessin, Vad e Vallais.

Structurà tenor regiuns sa participeschan ils chantuns a la cunvegna sco suonda:

regiun	chantuns
Svizra dal vest e Tessin	GE, FR, NE, TI, VD, VS, JU
Svizra dal nordvest	AG, BE, BL, BS, SO
Svizra centrala	LU, NW, OW, SZ, UR, ZG
Svizra da l'ost	AI, AR, GL, SG, SH, TG, ZH, FL

Sco che questa survista mussa, è il chantun Grischun l'unic chantun che n'ha anc betg concludì sia participaziun. Ins sto però resguardar che la participaziun dals chantuns als singuls secturs parzials è vegnida fatga en moda fitg differenta. 14 chantuns sa participeschan a tut ils secturs da la CIIS.

V. Cumpetenzza per la participaziun dal Grischun a la CIIS

La CIIS regla – ultra da differents fatgs organisatorics – oravant tut la surpigliada dals custs en cas che uffants, giuvenils, persunas creschidas cun impediments e persunas cun dependenzas vegnan intermediads ordaifer il chantun. Ultra da quai survegn la conferenza da la cunvegna la cumpetenzza da relaschar directivas areguard las pretensiuns da qualidad (art. 33) ed areguard la calculaziun dals custs (art. 34).

Pia ha la CIIS consequenzas finanzialas per il chantun ed – en moda indirecta – er in caracter legislativ. En il sector dals uffants e dals giuvenils (sector A) sco er en il sector da l'agid per personas cun dependenzas (sector C) n'existan naginas normas delegativas che permettessan a la regenza da suttascriber ina cunvegna interchantunala. La lescha davart la promoziun da personas cun impediments (DG 440.000) cuntegna bain disposiziuns che permettessan al chantun da pagar contribuziuns finanzialas er ad instituziuns extrachantunalas. Ultra da quai cuntegna ella en l'art. 62 ina norma delegativa, cun la quala la regenza vegn autorisada da far cunvegna da dretg administrativ cun auters chantuns. Ina norma delegativa, cun la quala la regenza vegniss autorisada da far cunvegna che han in caracter legislativ, na cuntegna la lescha davart la promoziun da personas cun impediments dentant betg.

Pervia dal fatg che la CIIS ha indirectamain in caracter legislativ, sto – sa basond sin l'art. 32 al. 2 en cumbinaziun cun l'art. 45 al. 2 da la costituziun chantunala – il cussegl grond concluder la participaziun als singuls secturs da la CIIS.

VI. Giudicament da la basa legala existenta areguard ina participaziun a la CIIS

En cas d'ina participaziun a la CIIS sto il chantun da domicil – avant ch'ina persuna vegn recepida en ina instituziun extrachantunala – dar a questa instituziun ina garanzia da surpigliar ils custs, en la quala il chantun garantescha che las prestaziuns per ina perioda fixada vegnian indemnisadas a favur da quella persuna. Dar ina tala garanzia ad ina instituziun extrachantunala, numnadamain ina garanzia ch'ils custs vegnian surpigliads, pretenda ina regulaziun legala che permetta al chantun da surpigliar quests custs e/u d'als metter a quint a las vischnancas.

Sa basond sin questas premissas resultan las suandantas dumondas ch'èn decisivas per la participaziun dal chantun a la CIIS:

- Ha il chantun ina basa legala per pudair surpigliar l'import che vegn mess a quint da l'instituziun extrachantunala?
- Po il chantun – analogamain a la regulaziun che vala en la relaziun intrachantunala – metter a quint quel import ch'el sto pagar a l'instituziun extrachantunala pervia da la garanzia da surpigliar ils custs, a la persuna correspondent, a sia parentella u a la finala a la vischnanca, en la quala la persuna che fa diever da l'instituziun aveva ses domicil avant ch'entrar en questa instituziun?

Sa basond sin la legislaziun chantunala existenta ston questas dumondas vegnir respondidas per mintga sector en moda separada.

1. Sector A

Il sector A pertutga instituziuns staziunaras, en las qualas èn – sa basond sin il dretg federal u chantunal – staziunadas persunas fin a la cumplenida dal 20avel onn da vegliadetgna, maximalmain dentant fin a la finiziun da l'emprima scolaziun, premess ch'ellas èn entradas en ina instituziun u premess ch'ellas èn vegnidas collocadas là avant ch'ellas han cuntanschi lur maiorenitad. Per regla sa tracti en quest connex d'instituziuns che servan ad exequir mesiras tutelaras e mesiras penals tar uffants e tar giuvenils sco er a collocar ed a scolar giuvenils cun impediments. Tar las mesiras tenor la lescha federala davart il dretg penal per giuvenils è la limita da vegliadetgna – independentamain da la vegliadetgna d'entrada – il 22avel onn da vegliadetgna cumpleni.

1.1 Finanziaziun da las mesiras da dretg civil

1.1.1 Basa legala

Art. 46 al. 3 LItCCS (DG 210.100)

³ Ils custs per exequir las mesiras tutelaras ston vegnir surpigliads da quellas persunas, a las qualas la disposiziun sa referescha. Sch'ellas u sche lur geniturs e sche lur confamigliars n'èn betg en cas da pajar ils custs senza ch'ellas sezzas u lur famiglia vegnissan en miseria, ston ils custs vegnir surpigliads tenor las prescripziuns legalas davart il sustegn public e davart l'obligaziun da sustegnair ils confamigliars.

En cumplettaziun da l'art. 46 al. 3 LItCCS stoi vegnir remartgà ch'il chantun sa participescha – sa basond sin la lescha davart la gulivaziun da grevezzas per prestaziuns socialas determinadas (DG 546.300) – als custs che las vischnancas surpiglian tenor la lescha chantunala da sustegn.

1.1.2 Giudicament da la basa legala

Perquai che la persuna correspondent, sia parentella u la finala la vischnanca da domicil ston – sa basond sin l'art. 46 al. 3 LItCCS – pajar ils custs per exequir las mesiras tutelaras, po il chantun dar ina garanzia da surpigliar ils custs. Per applitgar l'art. 46 al. 3 LItCCS n'èsi betg relevant, sche l'execuziun d'ina mesira tutelara vegn fatga en il chantun u ordaifer il chantun.

La regulaziun legala dal chantun ha per consequenza per il sector parzial A che la persuna che fa diever da l'instituziun sto pajar ina contribuziun per l'utilisaziun ch'è pli auta che quella ch'è prevista en la CIIS per calcular la part da las subvenziuns en il traffic interchantunal. La

regulaziun ch'è previsa en la CIIS per il traffic interchantunal ha mo per consequenza ch'il chantun da domicil po metter a quint al chantun d'origin – premiss che quel na saja betg identic cun il chantun da domicil (*en quest cas vegn applitgada exclusivamain la legislaziun intrachantunala*) – mo la contribuziun ch'è reglada en la CIIS e che vegn pajada da la persuna che ha in'obligaziun da sustegn, perquai che mo quest import vegn qualifitgà interchantunalmain sco prestaziun d'assistenza.

1.2 Finanziaziun da mesiras penelas

1.2.1 Basa legala

Art. 189 PP (DG 350.000)

¹ Ils custs da l'execuziun da mesiras van sin donn e cust da la vischnanca, en la quala ils pertutgads avevan lur ultim domicil u lur ultima dimora, uschenavant che betg ils pertutgads u terzas persunas na stattan buns per il pajament. Sentenziads en bunas relaziuns finanzialas pon vegnir obligads en la sentenza da sa participar als custs d'execuziun.

² aboli

En cumplettaziun da l'art. 189 PP stoi vegnir remartgà ch'il chantun sa participescha – sa basond sin la lescha davart la gulivaziun da grevazzas per prestaziuns socialas determinadas – als custs che las vischnancas surpiglian tenor la lescha chantunala da sustegn.

1.2.2 Giudicament da la basa legala

En connex cun la finanziaziun da mesiras penelas stoi vegnir renvià al fatg ch'i vegn applitgà – tenor l'art. 1 al. 1 lit. b dal concordat dals chantuns da la Svizra orientala davart l'execuziun da chastis e da mesiras dals 29 d'october 2004 (DG 350.400) – il concordat per exequir sancziuns envers persunas creschidas ed envers giuvenils, uschenavant che l'execuziun ha lieu en instituziuns d'execuziun che servan a l'execuziun comunabla (stabiliments dal concordat). En l'art. 7 dal concordat vegnan menziunads ils centers da mesira Uitikon (ZH) e Kalchrain (TG) sco instituziuns che servan a l'execuziun comunabla da mesiras per persunas giuvnas creschidas sco er da mesiras da protecziun e da la privaziun da la libertad per giuvenils.

Cun la participaziun dal chantun Grischun al concordat dals chantuns da la Svizra orientala davart l'execuziun da chastis e da mesiras èsi garantì che chastis e che mesiras envers uffants ed envers giuvenils dal Grischun vegnian exequids en instituziuns extrachantunales da la Svizra da l'ost. L'indemnisaziun da l'execuziun da chastis e da mesiras envers uffants ed envers giuvenils dal Grischun sa drizza er suenter la participaziun a la CIIS anc vinavant tenor il concordat dals chantuns da la Svizra orientala davart l'execuziun da chastis e da

mesiras. Pervia da quai vegni renunzià qua sutvart da preschentar eventualas consequenzas ch'ina participaziun a la CIIS avess per il sector penal.

1.3 Finanziaziun d'internats da scola speziala

1.3.1 Basa legala

Art. 25 da la lescha davart la promoziun da persunas cun impediments (DG 440.000)

¹ Il chantun porta ils custs imputabels che na vegnan betg cuvrìs da terzas persunas, maximalmain però il deficit restant.

² Instituziuns che na vegnan betg manadas sin basa d'utilità publica n'han nagin dretg da survegnir contribuziuns da gestiun.

Art. 30

Il chantun conceda contribuziuns a la scolaziun speziala ordaifer il chantun, sche quella è necessaria e na po betg vegnir dada en il chantun.

Art. 32

La vischnanca da domicil paja per mintga scolar d'ina scola speziala ina contribuziun da scola commensurada per di da scola u di da dimora. La regenza fixescha l'autozza da quella. Per quest intent s'orientescha ella a las expensas medias da la vischnanca per in scolar da la scola populara.

Art. 32a

Ils represchentants legals dals scolars d'ina scola speziala pajan per di da scola u di da dimora ina contribuziun da dunsena. La regenza fixescha l'autozza da quella.

Il chantun conceda contribuziuns a la scolaziun speziala ordaifer il chantun, sche quella è necessaria e na po betg vegnir dada en il chantun. Ultra dal chantun ston er pajar la vischnanca da domicil sco er las represchentantas legalas ed ils represchentants legals dals uffants e dals giuvenils che sa chattan en las instituziuns ina part dals custs che resultan en las instituziuns da scola speziala.

1.3.2 Giudicament da la basa legala

Las disposiziuns respectivas da la lescha d'impedids èn ina basa suffizienta per ch'il chantun possa dar ina garanzia da surpigliar ils custs tenor la CIIS ad ina instituziun extrachantunala che accepta uffants dal chantun Grischun, ils quals ston vegnir instruids en ina scola speziala.

2. Sector B

Il sector B pertutga instituziuns per l'integraziun professiunala e sociala da persunas creschidas cun impediments.

Instituziuns che furneschan prestaziuns per l'integraziun professiunala en il senn dals art. 16 e 17 da la lescha federala davart l'assicuranza d'invaliditad n'èn betg ina part integrala da la CIIS. Questas prestaziuns vegnan finanziadas cumplainamain da la confederaziun.

Tenor l'art. 28 CIIS ston las persunas en chasas da dimora ed en instituziuns d'occupaziun che na pajan nagin salari, pajar – sco participaziun als custs – ina part adeguata da l'indemnisaziun da las prestaziuns, e quai or da lur entradas ed or da lur facultad. La participaziun als custs sa drizza tenor las reglas che valan en il chantun da domicil.

La necessitad da plazzar persunas creschidas cun impediments en instituziuns extrachantunals è dada spezialmain per motivs da l'impediment u per motivs linguistics. Cun l'entrada en vigur da la NGF il 1. da schaner 2008 ston ils chantuns surpigliar las contribuziuns che la confederaziun ha pajà enfin ussa. Sin basa da la NGF sto il chantun surpigliar ils custs che resultan, sche umans cun impediments vegnan plazzads ed occupads ordaifer il chantun, e quai independentamain dal fatg, sch'il chantun sa participescha a la CIIS u betg.

2.1 Basa legala

Art. 49 da la lescha davart la promoziun da persunas cun impediments (DG 440.000)

¹ Sch'igl exista ina necessitad da plazzar umans creschids cun impediments en ina instituziun ordaifer il chantun Grischun, po il chantun prestar contribuziuns proporziunals al deficit da manaschi.

Sa basond sin questa disposiziun surpiglia il chantun gia oz ils custs da las instituziuns extrachantunals che n'èn betg cuvrids da contribuziuns federalas u dals umans creschids plazzads.

2.2 Giudicament da la basa legala

La disposiziun vertenta è ina basa legala suffizienta per ch'il chantun possa dar ina garanzia da surpigliar ils custs tenor la CIIS ad ina instituziun extrachantunala che recepescha umans cun impediments dal chantun Grischun.

3. Sector C

Il sector C pertutga purschidas staziunaras da terapia e da rehabilitaziun en il sector da las dependenzas.

3.1 Finanziaziun da mesiras da dretg civil

3.1.1 Basa legala

Art. 10 da la lescha d'agid per persunas toxicomanas (DG 500.800)

¹ Il chantun procura per purschidas en il sectur ambulat e staziunar.

² El po sez metter a disposiziun las purschidas correspondentas, sa participar ad indrizs extrachantunals u prestar contribuziuns per purschidas da terzas persunas.

Art. 12

¹ Indrizs staziunars d'agid en cas da toxicomania ston vegnir manads da princip uschia, ch'els cuvran ils custs, uschenavant ch'i na vegn betg pretendi – sin basa da la lescha federala davart l'assicuranza da malsauns – ina participaziun als custs davart dal chantun.

En cumplettaziun da las disposiziuns qua survart stoi vegnir remartgà ch'il chantun sa participescha – sa basond sin la lescha davart la gulivaziun da grevezzas per prestaziuns socialas determinadas – als custs che las vischnancas surpiglian tenor la lescha chantunala da sustegn.

3.1.2 Giudicament da la basa legala

L'art. 12 da la lescha d'agid per persunas toxicomanas è ina basa legala sufficiente, per ch'il chantun possa dar ina garanzia da surpigliar ils custs tenor la CIIS ad ina instituziun extrachantunala che recepescha umans cun dependenzas dal chantun Grischun.

Tenor l'art. 12 da la lescha d'agid per persunas toxicomanas ston las instituziuns che porschan agid staziunar per persunas dependentas vegnir manadas da princip uschia ch'ellas cuvran ils custs. Ils custs d'ina dimora en ina instituziun d'agid per persunas dependentas ston pia vegnir surpigliads da las persunas pertutgadas, da lur parentella e la finala da la vischnanca da domicil sco prestaziun da sustegn.

3.2 Finanziaziun da mesiras penals

3.2.1 Basa legala

En quest connex valan las explicaziuns sut la cifra 1.2.1.

3.2.2 Giudicament da la basa legala

En quest connex valan las explicaziuns sut la cifra 1.2.2 conform al senn.

4. Sector D

Questa part pertutga las instituziuns da scola speziala ch'èn reconuschidas dal chantun. Entant ch'ils internats da scola speziala ston vegnir attribuids al sector A, è il sector D previs per las instituziuns per la scolaziun speziala externa.

4.1 Basa legala

En quest connex valan las explicaziuns sco sut la cifra 1.3.1.

4.2 Giudicament da la basa legala

Er en quest connex valan las explicaziuns sco sut la cifra 1.3.2.

5. Resumaziun

Da l'examinaziun da la basa legala per ils quatter secturs resulta il fatg, ch'ina participaziun dal chantun Grischun a la CIIS na pretenda naginas adattaziuns da la legislaziun chantunala. Las disposiziuns vertentas èn ina basa legala suffizienta, per ch'il chantun possa dar ina garanzia da surpigliar ils custs e da pajar las contribuziuns correspudentas tenor la CIIS ad instituziuns extrachantunales che acceptan – sin basa da la CIIS – umans cun impediments dal chantun Grischun.

VII. Consequenzas finanzialas e personalas

1. Per il chantun

1.1 Sector A

1.1.1 Execuziun da mesiras

Ils 31 da december 2007 eran plazzads 7 uffants e giuvenils che han lur domicil en il Grischun en instituziuns extrachantunales pervia da l'execuziun da chastis e da mesiras da dretg civil u da dretg penal. En quest connex sa tracti d'instituziuns spezializadas ch'èn per gronda part serradas e che han custs dal di fin 650 francs. En media han las instituziuns mess a quint – suenter avair subtrahà las contribuziuns federalas – a las vischnancas ch'èn cumpetentas tenor il dretg da sustegn 490 francs per persuna e per di da dimora. Vi dals custs dad 1'251'950 francs (7 x 490 x 365) ch'èn resultads en media l'onn 2007 è il chantun sa participà tenor l'art. 4 al. 1 lit. b da la lescha davart la gulivaziun da grevezzas per

prestaziuns socialas determinadas dals 12 da zercladur 1994 (lescha davart la gulivaziun da las grevezzas; DG 546.300) cun 26,66%, quai vul dir cun 333'769 francs (en quest connex n'èn betg resguardadas las eventualas contribuziuns per prestaziuns socialas determinadas tenor l'art. 4 al. 1 lit. d da la lescha davart la gulivaziun da las grevezzas).

Areguard l'execuziun da mesiras n'avess ina participaziun dal chantun al sector A da la CIIS – sch'ils parameters restan ils medems – naginas consequenzas finanzialas, perquai che la participaziun dal chantun als custs da l'execuziun na sa mida betg pervia da la participaziun a la CIIS.

1.1.2 Sector da la scolaziun speziala

En il sector da la scolaziun speziala vegn fatga la differenza tranter internats da scola speziala ed externats da scola speziala. Las instituziuns ch'èn organisadas puramain sco internats da scola speziala ston vegnir attribuids al sector A, las instituziuns ch'èn organisadas puramain sco externats da scola speziala al sector D. Tenor il commentari tar l'art. 2 da la CIIS han ils chantuns da staziunament d'attribuir instituziuns maschadadas – tut tenor l'accent principal – al sector A u al sector D. Sa basond sin questa situaziun da partenza appartegnan differentas instituziuns da la scola speziala en il chantun Grischun al sector D, autras al sector A. En cas da las instituziuns extrachantunales, da las qualas il chantun fa diever, è la situaziun cumparegliabla. En il sector da la scolaziun speziala eran piazzads ils 31 da december 2006 en tut 26 uffants e giuvenils – che han lur domicil en il Grischun – en instituziuns dals chantuns Argovia (6), Appenzell dador (1), Berna (2), Son Gagl (4), Tessin (3) e Turitg (7) sco er dal principadi da Liechtenstein (3). Dals custs totals imputabels dad 1'700'000 francs ch'èn resultads l'onn 2005 ha l'uffizi federal d'assicuranzas socialas surpiglià 42 % u 700'000 francs, las vischnancas 10 % u 170'000 francs e las personas cun la pussanza dals geniturs 2 % u 30'000 francs. Tenor l'art. 25 da la lescha davart la promoziun da personas cun impediments ha il chantun già da pajar il rest dals custs (46 % u 800'000 francs).

Areguard il sector da la scolaziun speziala n'avess ina participaziun dal chantun al sector A da la CIIS – sch'ils parameters restan ils medems – naginas consequenzas finanzialas, perquai che la participaziun dal chantun als custs na sa mida betg pervia da la participaziun a la CIIS. I sto dentant vegnir renvià al fatg ch'il chantun sto – sin basa da la NGF – surpigliar a partir dal 1. da schaner 2008 er ils custs restants (2005: 700'000 francs) ch'èn vegnids finanziads enfin ussa da l'uffizi federal d'assicuranzas socialas.

1.2 Sectur B

L'onn 2004 è vegnids pajads ils deficits restants da 355'774 francs ad auters chantuns respectivamain a las instituziuns correspudentas, e quai per 21 persunas che avevan lur domicil en il Grischun e ch'eran collocadas en ina chasa da dimora u occupadas en in lavuratori protegì che sa chatta ordaifer il chantun. Questas persunas eran piazzadas en ils suandants chantuns: Berna (3), Basilea-Champagna (1), Glaruna (1), Turgovia (1), Tessin (14) e Turi (1). Ina participaziun dal chantun a la CIIS n'avess – sch'ils parameters restan ils medems – naginas consequenzas finanzialas, perquai che la participaziun dal chantun als custs na sa mida betg pervia da la participaziun a la CIIS.

Cun l'entrada en vigur da la NGF per il 1. da schaner 2008 ha il chantun Grischun sco chantun da domicil da la persuna cun impediments da surpigliar – ultra dals custs dal deficit restant – er anc las contribuziuns federalas che la confederaziun ha pajà enfin ussa.

Tenor in'enquista da l'uffizi chantunal dal servetsch social eran 62 persunas cun impediments che han lur domicil en il Grischun collocadas ils 31 da december 2007 en ina chasa da dimora u occupadas en in lavuratori protegì che sa chatta ordaifer il chantun. La differenza da las persunas ch'èn vegnidas registradas l'onn 2004 (21) e dal dumber da 62 persunas ch'è vegnì constatà per la fin da l'onn 2007 sa declera uschia che 41 persunas han pudì finanziar lur dimora cun lur renta, cun lur prestaziuns supplementaras, cun indemnizaziuns a persunas dependentas d'agid e cun contribuziuns federalas. Il chantun Grischun n'ha già da pagar naginas contribuziuns a deficits restants. Las annunzias novas stattan en connex cun l'entrada en vigur da la NGF per il 1. da schaner 2008. La repartiziun sin ils singuls chantuns sa preschenta sco suonda: Argovia (3), Appenzell dador (7), Basilea-Champagna (1), Berna (3), Glaruna, (2), Son Gagl (17), Soloturn (1), Turgovia (2), Tessin (19) e Turi (7).

Partind dal fatg ch'ils custs cumplains en ina instituziun importan en media 270 francs per di e per persuna e ch'i vegn messa a quint a la persuna pertutgada l'onn 2008 ina taxa da di da 120 francs (senza indemnizaziun a persunas dependentas d'agid), resultan custs betg cuvrids per di e per piazza da 150 francs en media. Pervia da quai s'augmentan ils custs dal chantun Grischun marcantamain cun l'entrada en vigur da la NGF ed importan previsiblamain vers 3.4 milliuns francs (62 x 365 x 150).

1.3 Sectur C

En il sectur staziunar ha il chantun Grischun mo ina instituziun privata per assister persunas cun problems da dependenzas. Quella ha 5 plazzas e sa chatta en il Moesano. Perquai che la distanza geografica tar la scena da drogas ha in effect positiv sin l'andament d'ina terapia

cunter toxicomania, datti in basegn da plazzar persunas pertutgadas er en instituziuns extrachantunals che tractan dependenzas. Ils 31 da december 2007 eran plazzads dal servetsch social en tut 6 Grischunas e Grischuns en instituziuns en ils chantuns Basilea (1), Argovia (2), Berna (1), Tessin (1) ed a l'exteriur (1).

En media èn vegnids mess a quint l'onn 2007 255 francs per di e per persuna a las vischnancas ch'èn cumpetentas tenor il dretg da sustegn. Vi dals custs totals dal deficit restant da 651'525 francs ($7 \times 255 \times 365$) ch'èn resultads en media l'onn 2007 è il chantun sa participà tenor l'art. 4 al. 1 lit. b da la lescha davart la gulivaziun da las grevezzas cun 26,66 %, quai vul dir cun 173'736 francs (en quest connex n'èn betg resguardadas las eventualas contribuziuns tenor l'art. 4 al. 1 lit. d da la lescha davart la gulivaziun da las grevezzas).

Cun sa participar a la CIIS na vegn l'autozza da l'import che l'instituziun metta a quint a las vischnancas ed uschia er la participaziun dal chantun als custs betg a sa midar. Correspondentamain n'ha ina participaziun al sector C da la CIIS naginas consequenzas finanzialas per il chantun.

1.4 Sector D

En quest connex valan las medemas explicaziuns sco sut la cifra 1.1.2.

1.5 Custs generals da la CIIS

La gestiun da la CIIS tras il secretariat da la conferenza da las directuras e dals directurs chantunals dals affars socials (CDAS) pretenda ina piazza supplementara da 50 %. Tenor la proposta da la CDAS vegnan quests custs repartids sin ils chantuns, en proporziun da lur abitantas e da lur abitants. Da quai resulta ina grevezza finanziaria per il chantun Grischun da ca. 3'000 francs.

2. Per las vischnancas

2.1 Sector A

2.1.1 Execuziun da mesiras

Ina participaziun al sector A da la CIIS en il sector da l'execuziun da mesiras na chaschuna naginas consequenzas finanzialas per las vischnancas, perquai ch'ils custs ston vegnir surpigliads gia oz – tenor la lescha da sustegn e tenor la lescha davart la gulivaziun da las grevezzas – da la vischnanca ch'è cumpetenta tenor il dretg da sustegn e perquai che l'autozza da la grevezza da la vischnanca na vegn betg midada.

2.1.2 Sectur da la scolaziun speziala

La participaziun dal chantun a la CIIS vegn a vegnir fatga per las vischnancas – en quai che concerna il sectur da la scolaziun speziala – en moda neutrala areguard ils custs. La CIIS prevesa ch'ils custs da gestiun da las instituziuns ston vegnir repartids sin l'entir onn e betg mo sin ils dis da scola respectivamain da dimora. Pervia da quai sto la contribuziun actuala da la vischnanca da 40 francs per di da scola resp. per di da dimora vegnir midada sin il di chalendar sco nova unitad da rendaint (190 dis da scola resp. dis da dimora x 40 francs = 7'600 francs : 365 dis chalendar = 20.80 francs per di). L'art. 26 al. 1 da l'ordinaziun davart la scolaziun speziala tar la lescha d'impedids sto pia vegnir midada uschia che las vischnancas ston pajar ina pauschala da di da 21 francs per di chalendar, e quai resguardond in'adattaziun che dependa da la chareschia. L'ultima adattaziun è vegnida fatga l'onn 2004.

2.2 Sectur B

Pervia dal fatg che la legislaziun chantunala na prevesa betg ina grevezza proporziunala da las vischnancas, na resultan naginas consequenzas finanzialas per las vischnancas en cas d'ina participaziun al sectur B.

2.3 Sectur C

La participaziun al sectur C da la CIIS n'ha naginas consequenzas finanzialas per las vischnancas. Ils custs ston vegnir surpigliads gia oz – tenor la lescha da sustegn e tenor la lescha davart la gulivaziun da las grevezzas – da la vischnanca ch'è cumpetenta tenor il dretg da sustegn. L'autozza da la grevezza da la vischnanca na vegn betg midada en cas d'ina participaziun a la CIIS.

2.4 Sectur D

En quest connex valan las medemas explicaziuns sco sut la cifra 2.1.2.

3. Persunas en instituziuns extrachantunales

3.1 Sectur A

3.1.1 Execuziun da mesiras tutelaras

Tenor l'art. 22 da la CIIS duai la contribuziun che deriva da las personas che han in'obligaziun da mantegniment (contribuziuns dals geniturs) e che vegn duvrada per

l'execuziun da mesiras corresponder a la media da las expensas quotidianas per la dunsena e per l'alloschi per ina persuna che viva en relaziuns simplas. Tenor il commentari tar la CIIS (pagina 13) è la CIIS sa decidida per "ina definiziun funcziunala ed uschia per ina definiziun dinamica". L'autezza da la contribuziun da las persunas che han in'obligaziun da mantegniment, sa chatta tranter 25 e 30 francs. Perquai che las contribuziuns da las persunas che han in'obligaziun da mantegniment, vegnan fixadas gia oz en questa dimensiun, e quai da la vischnanca ch'è cumpetenta tenor il dretg da sustegn, na resultan – tras la participaziun al sector A da la CIIS – naginas consequenzas finanzialas per las persunas pertutgadas en il sector dals uffants e dals giuvenils.

3.1.2 Sector da la scolaziun speziala

En quai che concerna il sector da la scolaziun speziala da la AI duai la participaziun a la CIIS vegnir fatga – betg mo per las vischnancas, mabain er per las persunas cun la pussanza dals geniturs – en moda neutrala areguard ils custs. Uffants cun impediments n'han nagin dretg da survegnir ina renta da la AI. Ina indemnizaziun a persunas dependentas d'agid vegn pajada mo en paucs cas excepziunals ad uffants che basegnan ina tgira fitg intensiva. La contribuziun da dunsena da las persunas cun la pussanza dals geniturs ch'è vegnida fixada è pervia da quai bassa. Tenor l'art. 26 al. 2 da l'ordinaziun davart la scolaziun speziala tar la lescha d'impedids importa ella per di da scola u per di da dimora 10 francs en cas d'ina scolaziun speziala interna e 5 francs en cas d'ina scolaziun speziala externa. Cun l'introducziun dal di chalendar sco nova unitad da rendaquint ston las contribuziuns da dunsena vegnir midads correspondentamain (190 dis da scola resp. dis da dimora x 10 francs = 1'900 francs : 365 dis chalendar = 5.20 francs; 190 dis da scola resp. dis da dimora x 5 francs = 950 francs : 365 dis chalendar = 2.60 francs). Suentar la participaziun a la CIIS ston ils geniturs pia pajar da nov ina pauschala da di da 6 francs per di chalendar en cas d'ina scolaziun speziala interna e da 3 francs per di chalendar en cas d'ina scolaziun speziala externa, e quai resguardond in'adattaziun che dependa da la chareschia (l'ultima adattaziun e vegnida fatga l'onn 2001). L'art. 26 al. 2 da l'ordinaziun davart la scolaziun speziala tar la lescha d'impedids sto eventualmain vegnir adattà correspondentamain.

Tenor l'art. 22 al. 1 da la CIIS èsi admissibel da fixar la contribuziun da las persunas che han in'obligaziun da mantegniment, a la media da las expensas quotidianas per la dunsena e per l'alloschi per ina persuna che viva en relaziuns simplas. La CDAS ha fixà en sia recumandaziun l'autezza da la contribuziun da las persunas che han in'obligaziun da mantegniment, a 25 fin 30 francs. La part che na vegn betg pajada da las persunas che han in'obligaziun da mantegniment, po vegnir adossada a l'agid social (art. 22 al. 2 CIIS). Sche la pauschala per di en cas d'ina scolaziun speziala interna vegniss fixada a 25 francs, stuessan

las personas cun la pussanza dals geniturs pajar annualmain 9'125 francs (365 x 25) per la dunsena e per l'alloschi da lur uffants. Per las personas cun la pussanza dals geniturs chaschuna quai ina grevezza supplementara da 7'225 francs per onn. Sche las personas cun la pussanza dals geniturs na pon betg purtar ils custs per la dunsena e per l'alloschi, stuessan las vischnancas surpigiar quests custs en furma da prestaziuns da sustegn. I vala d'evitar in tal svilup, perquai ch'i pudess nascher il privel che numerusas personas cun la pussanza dals geniturs daventassan dependentas da l'agid social. Pervia da quai duai vegnir desistì d'incassar da las personas che han in'obligaziun da mantegniment la contribuziun che la CDAS recumonda.

3.2 Sectur B

Per las personas pertutgadas n'ha ina participaziun a la CIIS naginas consequenzas, perquai che la participaziun als custs per personas creschidas cun impediments che ston vegnir pajads per ina dimora en ina instituziun correspondententa tenor l'art. 28 al. 3 da la CIIS, vegn fatga tenor las reglas che valan en il chantun da domicil. Ils art. 49, 53a, 53b e 53d da la lescha davart la promoziun da personas cun impediments reglan la participaziun als custs da las personas assistidas.

3.3 Sectur C

Da la participaziun al sectur C da la CIIS na resultan naginas consequenzas finanzialas per las personas pertutgadas, perquai ch'ellas ston sa participar gia oz – tenor las disposiziuns chantunalas (legislaziun da sustegn) en il rom da lur pussaivladads finanzialas – vi dals custs d'ina dimora da terapia.

3.4 Sectur D

En quest connex valan las medemas explicaziuns sco sut la cifra 3.1.2.

3.5 Per ils ulteriurs chantuns

En *differentas instituziuns en il chantun Grischun* vivan numerus uffants e giuvenils sco er numerusas personas creschidas cun impediments che han *lur domicil en auters chantuns*. La repartiziun sin ils chantuns sa preschenta per ils 31 da december 2007 sco suonda:

chantun	A	B	C	D
AG	1	2		
AR	1			
BL	1			
BS	2			
BE	1			
GL	4	6		
LU	2	1		
OW			1	
SG	21	20		2
SH	2			
SO	1	1		
SZ	1	1	1	2
TG	1	2		1
TI		3		
VD	1	1		
ZG		3		
ZH	15	11		
FL	1	1		
total	55	52	2	5

Il piazzament d'uffants, da giuvenils e da persunas creschidas cun impediments che han lur domicil en il chantun Grischun en instituziuns extrachantunalas sa preschenta per ils 31 da december 2007 sco suonda:

chantun	A	B	C	D
AG	7	3	2	
AR	1	7		
BL		1		
BS			1	
BE	3	3	1	
GL		2		
LU	1			
SG	5	17		
SO		1		
TG		2		

TI	1	19	1	2
VD				
ZH	10	7		
exteriur	3		1	
total	31	62	6	2

Questas duas survistas mussan ch'i dat – tranter ils chantuns – ina viva intermediaziun vicendaivla d'uffants, da giuvenils e da personas creschidas cun impediments. Pervia da quai ston las prestaziuns vegnir indemnisadas stringentamain tenor las directivas unitaras da la CIIS che valan per tut ils chantuns.

VIII. Consideraziuns

1. Ponderaziuns generalas davart la participaziun dal chantun Grischun a la CIIS

Per giuditgar la dumonda, sch'il chantun Grischun duai sa participar a la CIIS, servan las suandantas ponderaziun sco basa:

- a) Il chantun Grischun ha suttascrit ils 30 d'avust 2006 la decleraziun da sa participar a la curvegna da basa per la collavuraziun interchantunala cun gulivaziun da las grevezzas (CBI) dals 24 da zercladur 2005 da la conferenza da las regenzas chantunalas. La CBI regla la collavuraziun interchantunala cun gulivaziun da las grevezzas en ils champs d'incumbensa che han in'eventuala obligaziun da collavuraziun e ch'èn inditgads en moda definitiva en l'art. 48a da la constituziun federala. Tar quels tutga en spezial il sector che vegn numnà sut la lit. i da questa glista e che pertutga las instituziuns per l'integraziun e per l'assistenza da personas invalidas. Cun questa decleraziun da participaziun è fixada en general in'obligaziun da collavurar cun auters chantuns.
- b) En la CIIS vegn prescritta la basa ch'è impurtanta per la collavuraziun interchantunala e ch'è lianta per tut ils chantuns, en spezial:
  - la garanzia che las prestaziuns vegnian indemnisadas vicendaivlamain sin basa d'ina garanzia da surpigliar ils custs;
  - ina indemnisaziun unitara da las prestaziuns che vegn prescritta per tut ils chantuns;
  - directivas generalas che concernan las pretensiuns da qualitat per quellas instituziuns che vegnan manadas sin la glista da la CIIS e che duain pervia da quai vegnir reconuschidas sco instituziuns che han il dretg da survegnir contribuziuns.

- c) Per il 1. da schaner 2008 sa participeschan tut ils chantuns – cun excepziun dal chantun Grischun – ad in u a plirs secturs da la CIIS. Sch'il chantun Grischun na sa participescha betg a la CIIS, stuessan vegnir fatgas cunvegnas bilateralas davart l'indemnisaziun da las prestaziuns cun tut las instituziuns che acceptan persunas dal chantun Grischun.
- d) Sch'il Grischun na sa participescha betg a questa cunvegna, s'augmenta il privel che persunas dal Grischun na pon betg pli vegnir collocadas en instituziuns extrachantunales e che auters chantuns refusan da pajar contribuziuns per plazzaments en il chantun Grischun.
- e) En cas d'ina participaziun a la CIIS survegnan persunas che n'abitan betg en il chantun Grischun pli facilmain access ad instituziuns grischunas.
- f) A chaschun da lur radunanza plenara dals 25 d'october 2007 ha la conferenza svizra da las directuras e dals directurs chantunals da l'educaziun publica (CDEP) deliberà la cunvegna interchantunala davart la collavuraziun en il sector da la pedagogia speziala (concordat da la pedagogia speziala). Ils 4 da december 2007 ha ella tramess questa cunvegna als chantuns per la procedura da participaziun. Areguard l'utilisaziun da prestaziuns extrachantunales en il sector da la scolaziun speziala vegn renvià en il concordat a la CIIS (cf. l'art. 11). In'eventuala participaziun dal chantun Grischun al concordat da la pedagogia speziala pretenda pia – en cas che uffants vegnan intermediads en instituziuns extrachantunales da la scola speziala – che las regulaziuns da finanziaziun da la CIIS vegnian resguardadas.

2. Participaziun al sector A (chasis d'uffants e chasis da giuvenils)

Il sector A (chasis d'uffants e chasis da giuvenils) cumpiglia fitg bleras instituziuns ch'èn per part er spezializadas fermamain (instituziuns cun pussaivladads internas da scolaziun, chasis da dimora serradas). Il chantun Grischun n'ha naginas da questas chasis da dimora. Tant las autoritads tutelarass sco er l'uffizi per l'execuziun giudiziala èn dependents da pudair plazzar uffants e giuvenils en instituziuns correspudentas.

En il sector da la scolaziun speziala ston ins partir dal fatg ch'i vegnan intermediads er en il futur tant uffants d'auters chantuns en instituziuns da la scola speziala en il Grischun sco er uffants dal Grischun en instituziuns extrachantunales. Enfin ussa era la finanziaziun correspudenta reglada per gronda part tras la cunvegna parziala davart las scolas spezialas da la CDEP-ost. En paucs cas èn uffants e giuvenils vegnids intermediads ad instituziuns che n'eran betg suttamessas a questa cunvegna (p.ex. chantun Berna). En quest connex èn ils custs vegnids surpigliads analogamain a la regulaziun da la cunvegna parziala davart las scolas spezialas. Suenter ch'ils chantuns da la Svizra da l'ost sa participeschan

per gronda part a la CIIS, po vegnir fatg quint cun il fatg che la cunvegna parziala davart las scolas spezialas vegnia abolida proximamain. Alura fiss la CIIS l'unica cunvegna che regla la finanziaziun da la scolaziun speziala.

La gronda part da scolaras grischunas e da scolaris grischuns da la scola speziala che frequentan scolas spezialas extrachantunales vegn piazzada en instituziuns ch'èn sutmessas al sector A. Dals 26 uffants pertutgads frequentan mo 2 externats da scola speziala (sector D).

Per quests motifs vegn sustegnida la participaziun dal chantun Grischun al sector A da la CIIS.

3. Participaziun al sector B (instituziuns per persunas creschidas cun impediments)

Il sector B cumpiglia las chasas da dimora senza occupaziun, las chasas da dimora cun occupaziun sco er ils lavuratori ed ils centers da di protegids. Sa basond sin l'art. 2 da la lescha federala davart instituziuns per promover l'integraziun da persunas invalidas (LIPI) dals 6 d'october 2006 ha mintga chantun da garantir ch'ina purschida d'instituziuns stettia a disposiziun a persunas invalidas che han lur domicil en ses territori. Quella purschida sto correspunder en moda adequata a lur basegns. Per che questa disposiziun dal dretg federal possa vegnir realisada è er il chantun Grischun dependent dal fatg da pudair intermediar persunas ad instituziuns extrachantunales. En il Grischun na datti per exempel naginas instituziuns ch'èn spezialisadas per persunas cun impediments dals senns.

Il medem mument duess il chantun er stgaffir las premissas che auters chantuns pon pajar contribuziuns per l'intermediaziun da persunas en il chantun Grischun. Ina participaziun dal chantun Grischun al sector B s'impona pervia da quai.

4. Participaziun al sector C (purschidas staziunaras da terapia e da rehabilitaziun en il sector da las dependenzas)

La CIIS pussibilitescha d'extender sia applicaziun er sin il sector da las instituziuns staziunaras che porschan tant terapias cunter dependenzas sco er rehabilitaziuns da dependenzas. Ils ultims onns è l'assicuranza d'invaliditad sa retratga parzialmain da la finanziaziun da prestaziuns collectivs en il sector da las dependenzas. In model nov per finanziair terapias staziunaras cunter la dependenza n'ha chattà nagina acceptanza. Pervia da quests motifs prevesa la CIIS er la pussaivladad da sa participar al sector da las dependenzas.

En il chantun Grischun sa preschenta la situaziun en il sector da l'agid staziunar per persunas cun dependenzas sco suonda: Concernent ils tisis enivrants illegals exista actualmain anc ina cunvegna davart il center da reabilitaziun per persunas dependentas da drogas Lutzenberg. A quella sa participeschan ils chantuns Appenzell dador, Appenzell dadens, Glaruna, Grischun, Schaffusa, Son Gagl e Turgovia sco er il principadi da Liechtenstein. La cunvegna prevesa ch'ils custs da gestiun che na vegnan betg cuvrids d'austras varts vegnian surpigliads proporziunalmain dals partenaris da contract. Cun la staziun da dischintoxicaziun e da transiziun da la clinica psichiatrica Beverin po vegnir cuvri per gronda part il basegn en il sector da la terapia cunter drogas e da la reabilitaziun da drogas.

Actualmain n'èsi betg necessari per il chantun Grischun da sa participar al sector C. Per il cas ch'ina participaziun al sector C da la CIIS fiss raschunaivla, sto la regenza vegnir autorisada da declerar la participaziun al sector C da la CIIS per in termin che cunvegn al chantun Grischun.

5. Participaziun al sector D (scolas spezialas)

Las explicaziuns davart il sector da la scolaziun speziala sut la part 2 da las ponderaziuns valan conform al senn er per il sector D. Cumplettand questas explicaziuns stoi vegnir remartgà che auters chantuns intermedieschan regularmain uffants e giuvenils a scolaziuns spezialas externas u internas en il Grischun (p.ex. en la chasa da terapia Fürstenwald Cuira u en la scola alpina Avrona Tarasp). I vegnan er intermediads uffants grischuns en externats extrachantunals, sche quels uffants na pon betg vegnir scolads en scolas spezialas en il chantun Grischun (p.ex. chantun Tessin). Sch'il Grischun sa participescha a la CIIS, èsi per quests motifs er previs da sa participar al sector D.

IX. Propostas

Sa basond sin questas explicaziuns èsi previs ch'il chantun Grischun sa participeschia per il 1. da schaner 2009 als secturs A, B e D da la cunvegna interchantunala davart instituziuns socialas.

Per il mument vegni renunzià da sa participar al sector C. La regenza è autorisada da declerar la participaziun al sector C da la CIIS per in termin che cunvegn al chantun Grischun.